

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ВОЛКОВА Дарія Євгенівна

УДК 342.728(477).001.76

**КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ
ПРО ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ГАРМОНІЗАЦІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ**

Спеціальність 12.00.02 – конституційне право;
муніципальне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
КРУСЯН Анжеліка Романівна,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри конституційного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ЛЮБЧЕНКО Павло Миколайович,
Національний юридичний університет
імені Я. Мудрого,
професор кафедри державного будівництва;

кандидат юридичних наук
МОСКАЛЬЧУК Катерина Миколаївна,
Міжнародний гуманітарний університет,
доцент кафедри конституційного права
та державного управління

Захист відбудеться « ____ » _____ 2015 р. о ____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий « ____ » _____ 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Обрання народом України демократичного шляху обумовлює важливість наявності ефективно функціонуючого механізму реалізації прав і свобод людини. Громадські організації в Україні утворюються в рамках конституційного права на об'єднання (ст. 36 Основного Закону), а отже, побудоване на демократичних принципах конституційно-правове регулювання утворення і діяльності громадських організацій сприяє реалізації цього права. Крім того, однією з характерних рис демократичного державного режиму є залучення населення до прийняття органами публічної влади важливих рішень. Досвід зарубіжних країн свідчить про те, що найбільш ефективним є залучення не поодиноких осіб, а організованої в інститути громадянського суспільства громадськості. Конституційний Суд України в рішенні у справі про молодіжні організації зазначив, що ці інститути «представляють певні ідеологічні та інші погляди, інтереси різних соціальних груп та індивідів». Одним із найважливіших інститутів громадянського суспільства є громадські організації. Питання утворення та функціонування громадських організацій регламентуються переважно Конституцією та Законом України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. Незважаючи на нетривалий період застосування, норми цього Закону викликають критику з боку як науковців, так і практичних працівників. Про його численні вади свідчить і значна кількість справ, розглянутих судами загальної юрисдикції (за період з 1 січня 2013 р. по 1 січня 2015 р. Єдиний реєстр судових рішень України нараховує 37 733 рішень судів загальної юрисдикції у справах, де однією із сторін виступає громадська організація). Крім Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р., який має загальний характер, діє і низка законів спеціального характеру про громадські організації: Закони України «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про благодійну діяльність та благодійні організації» тощо, норми яких часто вступають у суперечність з нормами Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р., а отже – потребують перегляду. З урахуванням євроінтеграційних прагнень України, такий перегляд доцільно здійснювати з використанням європейських стандартів як про права особистості (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.), так і про громадські організації (Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі 2007 р. № CM/Rec(2007)14 і Фундаментальні принципи статусу неурядових організацій в Європі 2002 р.).

Суттєвим внеском у дослідження публічно-правових проблем, пов'язаних з громадськими організаціями, є дисертації О. М. Ващук

«Конституційно-правовий статус громадських організацій в Україні» та С. Є. Додіної «Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні». Але ці дослідження ґрунтуються на застарілому законодавстві і автори або взагалі не згадують про наявність міжнародних стандартів у сфері утворення громадських організацій, або обмежуються міжнародними стандартами щодо права на об'єднання.

Зазначене зумовило вибір теми та мети дисертаційного дослідження, її наукову новизну і практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідної теми кафедри конституційного права «Конституційна модернізація та реформування в Україні», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011–2015 рр. «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 0110U000671).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертації є характеристика конституційного законодавства про громадські організації в Україні, виявлення основних напрямів його гармонізації з європейськими стандартами про громадські організації та розробка пропозицій за кожним з цих напрямів.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких задач:

визначити стан конституційно-правових досліджень громадських організацій в Україні;

охарактеризувати ознаки та види, сформулювати поняття громадської організації;

визначити теоретичне підґрунтя для гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами;

встановити відповідність конституційного законодавства України про громадські організації таким європейським стандартам про громадські організації, як Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі 2007 р. № CM/Rec(2007)14 (далі – Рекомендація № CM/Rec(2007)14) і Фундаментальні принципи статусу неурядових організацій в Європі 2002 р. (далі – Фундаментальні принципи);

визначити основні напрями гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами;

сформулювати та обґрунтувати пропозиції з гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами за кожним з виявлених напрямів.

Об'єктом дослідження є гармонізація законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами про громадські організації.

Предметом дослідження є стан та перспективи гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами про громадські організації.

Методи дослідження. Всебічний аналіз стану та перспектив гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами про громадські організації здійснено з використанням діалектичного підходу, виходячи з принципів системності дослідження, єдності об'єктивного та суб'єктивного, а також принципу історизму. При здійсненні дослідження використано такі основні методи: історико-правовий – при розгляді історіографії конституційно-правових досліджень громадських організацій (п. 1.1) та нормативно-правової регламентації утворення та діяльності громадських організацій в Україні (п. п. 2.1-2.3); порівняльно-правовий – при порівнянні змісту європейських стандартів та національного законодавства про громадські організації (п. п. 2.1-2.3, 3.1-3.3); аналізу і синтезу – при дослідженні конституційного законодавства України про громадські організації (п. п. 1.2, 2.1-2.3) та європейських стандартів про громадські організації (п. п. 1.3, 2.1-2.3); індукції і дедукції – при визначенні місця громадських організацій серед об'єднань громадян в Україні (п. 1.2.); моделювання – при формулюванні пропозицій з удосконалення чинного законодавства України (розділ 3); формально-юридичний – при формулюванні дефініцій термінів «громадська організація», «європейські стандарти про громадські організації» (п. п. 1.2, 1.3), класифікацій об'єднань громадян та громадських організацій, європейських стандартів про громадські організації (п. п. 1.2, 1.3, 2.3).

Теоретичною основою дисертаційного дослідження послужили наукові розробки українських та зарубіжних авторів, серед яких: О. М. Вашук, І. П. Голосніченко, Т. Д. Карліна, С. В. Ківалов, О. О. Кожевніков, М. І. Козюбра, Н. В. Костенко, Н. М. Крестовська, А. Р. Крусян, П. М. Любченко, Н. В. Мішина, К. М. Москальчук, М. М. Новіков, А. І. Норкін, Ю. М. Оборотов, А. В. Орлов, М. П. Орзіх, П. М. Рабінович, О. В. Шаклеїна, В. М. Шаповал, С. В. Шевчук, А. І. Щіглик, Ц. А. Ямпольська. Нормативно-правовою базою дисертаційного дослідження є: Конституція України, Закони України «Про громадські об'єднання», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про благодійну діяльність та благодійні організації» та інші закони, підзаконні акти органів державної влади. Емпіричну основу дослідження становлять практика розгляду справ Європейським судом з прав людини, Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції, довідкові видання, матеріали засобів масової інформації.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у національній юридичній науці монографічним дослідженням стану та перспектив гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами.

У дисертаційному дослідженні сформульовано нові положення і висновки, до найбільш значущих з яких належать:

уперше:

визначено основні напрями гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з такими європейськими стандартами, як Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі 2007 р. № CM/Rec(2007)14, Фундаментальні принципи статусу неурядових організацій в Європі 2002 р. та Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.;

аргументовано потребу гармонізації (а не уніфікації) термінології конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами про громадські організації та про права людини;

запропоновано дефініцію терміна «європейські стандарти про громадські організації» – це прийняті органами Ради Європи документи обов'язкового або рекомендаційного характеру, що стосуються як безпосередньо права на об'єднання у громадські організації, так і механізму його реалізації;

запропоновано розглядати громадські організації як конституційно-правову форму громадських об'єднань;

доведено доцільність роздільної конституційно-правової регламентації утворення і діяльності членських та інших громадських організацій, у т. ч. впровадження для них кількох способів утворення;

удосконалено:

аргументацію доцільності скорочення кількості законів, якими здійснюється регламентація утворення і діяльності громадських організацій;

вимоги до засновників громадських організацій у частині необхідності наявності повної цивільної дієздатності, а для засновників дитячих та молодіжних організацій – неповної чи повної цивільної дієздатності;

пропозиції про необхідність захисту прав членів громадських організацій у судовому порядку, особливо в разі припинення їх членства за ініціативою органів громадської організації;

обґрунтування необхідності уніфікації податкового законодавства України з конституційним законодавством України в частині звільнення від оподаткування здійснюваної громадськими організаціями підприємницької діяльності;

дефініцію терміна «громадська організація» – це утворене фізичними особами громадське об'єднання, яке передбачає їх спільну діяльність для реалізації неполітичних прав і законних інтересів;

набули подальшого розвитку:

характеристика видів громадських організацій та статусів громадських організацій (з урахуванням змісту Рекомендації № СМ/Rec(2007)14 та Фундаментальних принципів);

процедурні аспекти утворення громадських організацій у частині впровадження можливості резервування обраного найменування громадської організації;

пропозиції про доцільність спрощення внутрішньої структури громадських організацій у частині зменшення кількості органів, утворення яких є обов'язковим відповідно до конституційного законодавства України (з урахуванням змісту Рекомендації № СМ/Rec(2007)14 та Фундаментальних принципів);

сформульовано пропозиції щодо внесення змін та доповнень до Конституції та Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р., інших актів конституційного законодавства України про громадські організації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані в:

науково-дослідній сфері – при подальших дослідженнях конституційного права на об'єднання, а також утворенні і функціонуванні громадських організацій;

нормотворчій сфері – при подальшому вдосконаленні конституційного законодавства про громадські організації, у т. ч. при його гармонізації з відповідними європейськими стандартами;

правозастосовній сфері – при подальшому впровадженні органами публічної влади кращого європейського досвіду в практику їх взаємодії з громадськими організаціями;

навчальному процесі – при підготовці відповідних розділів, підручників, посібників, практикумів з навчальних дисциплін «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», «Юридична деонтологія», спецкурсів, присвячених громадським організаціям та іншим інститутам громадянського суспільства, а також правам людини. Окремі положення дисертаційного дослідження використовувалися під час проведення лекцій та практичних занять у Національному університеті «Одеська юридична академія».

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що містяться в дисертації. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, всі сформульовані в ньому положення і висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора. Розділи підручників, навчальних посібників, опублікованих у співавторстві, виконані здобувачем особисто. У підручнику «Конституционное право зарубежных стран» (под ред. Н. В. Мишиной, А. Р. Крусян, Д. Я. Гараджаева и др.) – самостійно підготовлено частину теми 7; у підручнику «Конституційне право

зарубіжних країн. Том 1 : Загальна частина» (за ред. Н. В. Мішиної, В. О. Міхальова) – самостійно підготовлено частину теми 7; у підручнику «Государственное право зарубежных стран : курс лекций» (под ред. Н. В. Мишиной, В. А. Михалева, В. А. Куранина, Д. Е. Волковой) – самостійно підготовлено частину теми 5. У дисертації ідеї та розробки, які належать співавторам, не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Основні положення дисертації обговорювалися на наукових семінарах і засіданнях кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія», на: щорічних наукових конференціях професорсько-викладацького і аспірантського складу Національного університету «Одеська юридична академія» (2009 – 2014 рр.) та на інших науково-практичних конференціях, зокрема на: Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених та аспірантів Прикарпатського національного університету (м. Івано-Франківськ, 2012 р.); міжнародній науково-практичній конференції Сумського філіалу Харківського національного університету внутрішніх справ (м. Суми, 2012 р.); Другій міжнародній науковій конференції «Питання удосконалення методології сучасної юриспруденції», присвяченій пам'яті професора Національного університету «Одеська юридична академія» О. В. Сурілова (м. Одеса, 2012 р.); міжнародних інтернет-конференціях молодих учених та студентів юридичного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (м. Харків, 2012–2013 рр.); міжнародних науково-практичних конференціях Ужгородського національного університету (юридичний факультет) (м. Ужгород, 2012–2013 рр.); міжнародній науково-практичній конференції Херсонського державного університету (юридичний факультет) «Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку» (м. Херсон, 2013 р.); XV Всеукраїнській науковій конференції Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького «Актуальні проблеми природних та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених» (м. Черкаси, 2013 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції Житомирського національного агроекологічного університету (кафедра правознавства) «Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі» (м. Житомир, 2014 р.).

Публікації. Основні результати дослідження було висвітлено у 32 публікаціях, 10 із яких опубліковано в наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 1 – у зарубіжному науковому виданні та в 16 тезах доповідей на наукових конференціях.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел.

Загальний обсяг дисертації становить 217 сторінок, із них основного тексту 195 сторінок, список використаних джерел містить 193 найменування і розміщений на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами і темами, мету, завдання, об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення результатів, наведено відомості щодо апробації та публікації результатів дослідження, зазначено структуру та обсяг роботи.

Розділ 1 «Конституційно-теоретичні засади дослідження гармонізації законодавства про громадські організації з європейськими стандартами» складається з трьох підрозділів, у яких розглянуто історіографію конституційно-правових досліджень громадських організацій, поняття та ознаки цих інститутів громадянського суспільства, а також сформульовано теоретичне підґрунтя дослідження гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з відповідними європейськими стандартами.

У *підрозділі 1.1. «Історіографія конституційно-правових досліджень громадських організацій»* проаналізовано з точки зору науки конституційного права дослідження громадських організацій.

Досліджено основні праці радянських учених другої половини ХХ ст., у яких розглянуто конституційно-правові проблеми утворення та функціонування громадських організацій, і зроблено висновок про те, що найбільш плідним на сучасному етапі є звернення до праць Ц. А. Ямпольської, А. І. Щіглика, В. В. Кравченка, Г. А. Кудрявцевої, О. В. Орлової, Д. В. Шутька, М. І. Данченка. Виокремлено 2 групи наукових праць, які вийшли друком за радянських часів: 1) публікації, що є надто ідеологізованими та не становлять значного інтересу при вирішенні сучасних проблем громадських організацій в Україні; 2) публікації, що присвячені проблемам передачі окремих повноважень органів публічної влади громадським організаціям, підвищенню ефективності їх взаємодії за іншими напрямками.

Зазначено, що використання міжнародних стандартів для вирішення правових проблем того чи іншого інституту в Україні не є новою ідеєю. Однак подібні праці щодо громадських організацій є поодинокими. У дослідженнях автори або взагалі не згадують про наявність міжнародних стандартів у сфері утворення громадських організацій, або обмежуються міжнародними стандартами щодо права на об'єднання. Проблеми використання міжнародних стандартів для вдосконалення конституційно-правової регламентації утворення громадських організацій досліджують не тільки науковці, але й практичні діячі. Найбільш активними з точки

зору публікацій є експерти Українського незалежного центру політичних досліджень.

У *підрозділі 1.2. «Теоретичне підґрунтя дослідження гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами»* при визначенні кола суб'єктів міжнародного права, органи яких утворюють європейські стандарти про громадські організації, було проаналізовано діяльність органів Організації з безпеки та співробітництва в Європі, Ради Європи та Європейського Союзу.

Виявлено європейські стандарти, гармонізація конституційного законодавства України про громадські організації з якими є актуальною. Це: Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі 2007 р. № CM/Rec(2007)14, Фундаментальні принципи статусу неурядових організацій у Європі 2002 р. та Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Важливе значення для належної реалізації «букви та духу» ст. 11 Конвенції відіграють рішення Європейського суду з прав людини, особливо у справах за участю України («Корецький та ін. проти України» 2008 р., «Трофимчук проти України» 2011 р. та ін.).

Конституційне законодавство України про громадські організації – це сукупність Основного Закону та поточних законів, що закріплюють основи утворення та функціонування громадських організацій в Україні. Поняття «конституційне законодавство» розглядається у вузькому значенні у зв'язку з тим, що гармонізація з європейськими стандартами про громадські організації Конституції та законів України неодмінно вимагатиме гармонізації з ними і підзаконних актів. Обґрунтовано доцільність гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації, у т. ч. його термінології, з європейськими стандартами в цій сфері. Під гармонізацією в дослідженні розуміється наближення конституційного законодавства України про громадські організації до відповідних європейських стандартів.

У *підрозділі 1.3. «Поняття та ознаки громадських організацій в Україні»* доведено з урахуванням норм конституційного законодавства України та європейських стандартів, що терміни «громадське об'єднання», «неурядова організація» та «некомерційна організація» є синонімами. Громадські об'єднання в Україні можуть утворюватись як громадські організації чи громадські спілки. Громадським об'єднанням притаманні такі ознаки, як добровільність, самоврядність, недержавність та неприбутковість. Громадська організація – це утворене фізичними особами громадське об'єднання, яке передбачає їхню спільну діяльність для реалізації неполітичних прав і законних інтересів.

У працях низки авторів термін «організаційно-правова форма» використовується стосовно громадських організацій для того, щоб

підкреслити їх належність до громадських об'єднань (громадські організації іменують організаційно-правовою формою громадських об'єднань). Аргументовано, що існуючі наразі види громадських об'єднань не мають між собою настільки істотних відмінностей, щоб вважатись організаційно-правовими формами громадських об'єднань. До того ж термін «організаційно-правова форма» традиційно застосовують до юридичних осіб, а громадські об'єднання не завжди легалізуються з отриманням статусу юридичної особи. Вперше в українській юридичній науці запропоновано щодо цих видів громадських об'єднань використовувати термін «конституційно-правова форма», що підкреслить важливість норм конституційного законодавства для регламентації основ їхньої діяльності та значущість громадських організацій у сфері захисту прав людини.

Розділ 2 «Конституційне законодавство України про громадські організації та європейські стандарти» складається з трьох підрозділів, у яких проведено порівняння змісту норм Конституції та законів України про громадські організації з європейськими стандартами в цій сфері.

У підрозділі 2.1. «Основний Закон України та європейські стандарти про громадські організації» увагу зосереджено на тому, що в конституційних актах України протягом ХХ ст. громадські організації згадуються в контексті свободи об'єднань (свободи спілок, права організації, права гуртувати громади і спілки).

Пов'язані з громадськими організаціями норми Конституції України 1996 р. щодо права на об'єднання здебільшого відповідають вимогам такого європейського стандарту в цій сфері, як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Винятками є, по-перше, надання права утворення громадських організацій лише громадянам України, а по-друге – обмеження діяльності громадських організацій захистом прав виключно їхніх членів. Виявлено, що в Конституції України 1996 р. закладена негативна тенденція окремої регламентації різних видів громадських організацій – згадками як про громадські організації в цілому, так і про професійні спілки (ч. 3 ст. 36) та про громадські організації споживачів зокрема. Закріплення свободи зібрань та свободи асоціації у ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. обумовило наявність низки рішень Європейського суду з прав людини з цієї проблематики. Станом на 1 січня 2015 р. винесено 37 рішень у відповідних справах з участю України, але громадських організацій стосуються тільки два рішення: у справі «Корецький та ін. проти України» 2008 р. та у справі «Трофимчук проти України» 2011 р.

У підрозділі 2.2. «Законодавство України загального характеру про громадські організації та європейські стандарти» закони України про громадські організації запропоновано класифікувати в залежності від предмета правового регулювання на закони загального та спеціального характеру.

До законів загального характеру про громадські організації віднесено Закон України «Про об'єднання громадян» (1992 р.), певні норми якого, через статuti громадських організацій, ще діють, а також Закон України «Про громадські об'єднання» (2012 р.). Їх порівняльний аналіз вказує на наявність тенденції уніфікації законодавства про громадські організації з цивільним законодавством. Ця тенденція простежується в тезаурусі Закону «Про громадські об'єднання», а також в його нормах, що регламентують утворення та функціонування громадських організацій. Тенденція наближення норм конституційного законодавства про громадські організації до цивільно-правових норм з метою використання для регламентації утворення і діяльності громадських організацій Цивільного кодексу оцінена як позитивна та така, що відповідає Рекомендації № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальним принципам. Аргументовано, що в такому разі відсутня необхідність у Кодексі про громадські організації. Наявність законів загального характеру про громадські організації відповідає європейським стандартам про громадські організації.

Проаналізовано зміст Рекомендації 139 (2003) Постійної конференції місцевих і регіональних влад Європи Ради Європи «Неурядові організації і місцева та регіональна демократія». Резюмовано, що це європейський стандарт про громадські організації, гармонізація з яким законодавства України про громадські організації є перспективною після того, як на черговому етапі євроінтеграції буде ратифіковано низку європейських документів про особисті та політичні права людини.

У *підрозділі 2.3. «Закони України спеціального характеру про громадські організації та європейські стандарти»* виявлено, що до законів спеціального характеру про громадські організації належать: Закони України «Про основи соціальної захищеності інвалідів» (1991 р.), «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991 р.), «Про захист прав споживачів» (1991 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (1991 р.), «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.), «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» (1997 р.), «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998 р.), «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (1999 р.), «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (2012 р.).

У процесі дослідження виявлено термінологічний та змістовний незбіг низки норм цих актів з положеннями Закону «Про громадські об'єднання». Констатовано, що подібний підхід до регламентації утворення та функціонування громадських організацій має свої корені в радянському минулому, та запропоновано відмовитись від спеціальних законів на користь законів загального характеру (тобто на користь Закону України «Про громадські об'єднання») від 22 березня 2012 р. Пропозиція сформульована з огляду на те, що Рекомендація № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальні принципи мають здебільшого загальний характер.

Винятком є лише Європейська конвенція про визнання юридичними особами міжнародних неурядових організацій 1986 р.

Розділ 3 «Основні напрями гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами» поділено на три підрозділи з огляду на те, що конституційне законодавство України про громадські організації структурно побудовано таким чином, щоб забезпечити регламентацію такої складової конституційного права на об'єднання, як право на об'єднання в громадські організації. Суб'єктами цього права є фізичні особи, що відповідають установленням у законодавстві вимогам до засновників та членів (учасників) громадських організацій, об'єктами – самі громадські організації, а змістом – утворення та функціонування громадської організації. Визначено такі основні напрями гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами: гармонізація конституційного законодавства України про утворення громадських організацій з Рекомендацією № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами; гармонізація конституційного законодавства України про статус засновників та членів громадських організацій з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Рекомендацією № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами; гармонізація конституційного законодавства України про діяльність громадських організацій з Рекомендацією № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами.

У підрозділі 3.1. «Гармонізація конституційного законодавства України про утворення громадських організацій з європейськими стандартами» з'ясовано, що в цілому процедура створення громадських організацій в Україні відповідає європейським стандартам.

Процедура утворення громадської організації передбачає, що її засновники мають провести установчі збори, на яких вирішити низку питань, у т. ч. про цілі, територіальний статус, назву тощо громадської організації, та затвердити статут громадської організації. Також засновники на установчих зборах обирають спосіб легалізації громадської організації – шляхом державної реєстрації (громадська організація стає юридичною особою) або шляхом повідомлення (громадська організація не набуває прав юридичної особи). З урахуванням значної тривалості процедури утворення та легалізації громадської організації запропоновано надати можливість засновникам резервувати обране ними найменування громадської організації. Сформульовано пропозицію виокремлювати беззвидові громадські організації та такі громадські організації, що належать до певного виду на підставі наявності особливостей конституційно-правової регламентації їх утворення та діяльності. Відповідно до цієї пропозиції, громадські організації, утворення та діяльність яких регламентується не лише законами про громадські організації загального, але й спеціального

характеру, може належати до одного з таких видів: громадські організації інвалідів, релігійні організації, громадські організації споживачів, громадські організації в науковій та науково-технічній діяльності, громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, творчі спілки, професійні спілки, молодіжні та дитячі громадські організації, благодійні організації. Перелік видів громадських організацій наразі є відкритим та може змінюватись та/або доповнюватись у разі прийняття Верховною Радою України законів спеціального характеру про громадські організації.

Виявлено, що наявність у конституційному законодавстві про громадські організації територіальних статусів громадських організацій (міжнародний, всеукраїнський та місцевий) не відповідає Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (про що прямо зазначено в рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Корецький та ін. проти України»), а також Рекомендації № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальним принципам. Аргументовано, що такий підхід порушує принцип рівності цих інститутів громадянського суспільства. З метою гармонізації конституційного законодавства про громадські організації з європейськими стандартами, запропоновано впровадити два статуси – міжнародний та національний, не пов'язуючи їх виключно з територією діяльності громадської організації. Важливим чинником при визначенні статусу громадської організації має стати також і громадянство її засновників та членів (учасників).

У підрозділі 3.2. «Гармонізація конституційного законодавства України про статус засновників та членів громадських організацій з європейськими стандартами» доведено, що мінімальною кількістю засновників громадських організацій доцільно вважати двох осіб.

Обґрунтовано необхідність надання права утворювати громадські організації фізичним особам з повною дієздатністю, а молодіжні та дитячі громадські організації – також і фізичним особам, які мають неповну цивільну дієздатність.

Виявлено, що Закон України «Про об'єднання громадян» (1992 р.) не відповідав Рекомендації № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальним принципам у частині можливості утворення таких громадських організацій, які не базуються на членстві. Закон України «Про громадські об'єднання» (2012 р.) не заперечує можливостей утворення таких інститутів громадянського суспільства, але окремо не регламентує їх правове становище. Таким чином, для гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами необхідно ліквідувати цю прогалину.

На підставі положень європейських стандартів про громадські організації запропоновано замість одного способу утворення громадської організації запропонувати ще кілька (на підставі заповіту, на підставі договору дарування тощо). Визначено, що це потребує дозволу державної

реєстрації громадських організацій юридичними особами не тільки в організаційно-правовій формі непідприємницьких товариств, як тепер, але й в інших формах – наприклад, в організаційно-правовій формі установи. Порядок набуття членства в громадських організаціях, які передбачають його наявність, законодавством не регламентується, так само як і порядок його припинення. Це цілком відповідає європейським стандартам. Однак на підставі аналізу судової практики виявлено низку спорів про поновлення у членстві в разі його припинення за ініціативою органів громадської організації. З метою захисту прав фізичних осіб, запропоновано в Законі України «Про громадські об'єднання» (2012 р.) встановити вичерпний перелік підстав припинення членства в громадській організації за ініціативою її органів, до якого включити систематичне невиконання та (або) виконання неналежним чином обов'язків члена організації та перешкоджання своїми діями досягненню громадською організацією своїх цілей.

У **підрозділі 3.3. «Гармонізація конституційного законодавства України про діяльність громадських організацій з європейськими стандартами»** виявлено, що більшість проблем з реалізацією прав громадських організацій пов'язана із застосуванням норм цивільного та господарського права. Констатовано, що конституційне законодавство України про громадські організації надає їм право вести підприємницьку діяльність як самостійно, так і шляхом заснування інших юридичних осіб, що повністю відповідає європейським стандартам про громадські організації. Однак податкове законодавство України в цій частині має бути приведено у відповідність до цих норм.

Обґрунтовано доцільність надання громадським організаціям права нормотворчої ініціативи на місцевому рівні. Зазначено, що наразі внутрішня структура громадських організацій, встановлена Законом України «Про громадські об'єднання» (2012 р.), не відповідає Рекомендації № СМ/Rec(2007)14 та Фундаментальним принципам через надзвичайну ускладненість. У зв'язку з цим запропоновано громадські організації, які передбачають наявність членства, утворювати в організаційно-правовій формі непідприємницького товариства, з обов'язковою наявністю таких органів, як загальні збори членів та виконавчий орган (аналогічна структура органів для членських громадських організацій, що легалізуються шляхом повідомлення). Обґрунтовано доцільність детальної регламентації процедури скликання та проведення загальних зборів членів громадської організації в Законі України «Про громадські об'єднання».

Громадські організації, які не базуються на членстві, запропоновано утворювати в організаційно-правовій формі установи, з обов'язковою наявністю колегіального або одноосібного керівного органу (аналогічна структура органів для громадських організацій, що легалізуються шляхом повідомлення). Це сприятиме гармонізації відповідних норм національного законодавства з європейськими стандартами.

ВИСНОВКИ

На підставі здійсненого дослідження зроблено такі висновки.

1. Громадська організація – це утворене фізичними особами громадське об'єднання, яке передбачає їхню спільну діяльність для реалізації неполітичних прав і законних інтересів.

2. Громадські організації є конституційно-правовою формою громадських об'єднань. Їм притаманні такі ознаки громадських об'єднань, як добровільність, самоврядність, недержавність і неприбутковість; ці ознаки відрізняють громадські організації від політичних партій. Від іншої конституційно-правової форми громадських об'єднань – громадських спілок – громадські організації відрізняються, по-перше, тим, що їх засновниками і членами (учасниками) можуть бути лише фізичні особи, а по-друге, – тим, що засновники та члени (учасники) своїми діями беруть участь у роботі громадської організації.

3. Європейські стандарти про громадські організації – це прийняті органами Ради Європи документи обов'язкового або рекомендаційного характеру, що стосуються як безпосередньо права на об'єднання у громадські організації, так і механізму його реалізації. Доведено, що такі суб'єкти європейського права, як ОБСЄ та органи Європейського Союзу, не утворюють стандартів, що мали б відношення до громадських організацій. Конституційне законодавство України про громадські організації в дослідженні аналізується як сукупність норм Конституції та законів України про громадські організації. Їх гармонізація з відповідними європейськими стандартами забезпечить відповідні зміни і в численних підзаконних актах про громадські організації.

4. Потреба в гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами в цій сфері існує з огляду на тривале антидемократичне минуле. Про це свідчить як проведений аналіз конституційних актів України ХХ ст., так і дослідження праць радянських учених про конституційно-правові проблеми створення та діяльності громадських організацій (М. І. Данченка, В. В. Кравченка, Г. А. Кудрявцевої, О. В. Орлової, Д. В. Шутька, А. І. Щіглика, Ц. А. Ямпольської та ін.). Що ж до досліджень громадських організацій українських учених (О. М. Ващук, Є. Є. Додіної, Л. І. Кормич та ін.), то вони значно збагатили наукові напрацювання в цій сфері, але питанням гармонізації національного, у т. ч. конституційного, законодавства про громадські організації увага в них не приділяється.

5. Найважливішими європейськими стандартами про громадські організації, положення яких доцільно враховувати при подальшому вдосконаленні поточних законів України про громадські організації, є Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі 2007 р.

№ CM/Rec(2007)14 і Фундаментальні принципи статусу неурядових організацій в Європі 2002 р. Вони мають рекомендаційний характер. На підставі дослідження цих європейських стандартів слід зазначити, що вони є більш гнучкими, ніж чинне конституційне законодавство України про громадські організації, а також у багатьох питаннях утворення та функціонування громадських організацій спираються на норми цивільного, а не конституційного права. Виявлено перспективний характер гармонізації в майбутньому конституційного законодавства України про громадські організації з таким європейським стандартом про громадські організації, як Рекомендація 139 (2003) Постійної конференції місцевих і регіональних влад Європи Ради Європи «Неурядові організації і місцева та регіональна демократія», а також важливий вплив на конституційне законодавство України про громадські організації такого європейського стандарту прав особистості, як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

6. Положення Конституції України 1996 р. у частині норм про громадські організації майже завжди гармонізовані з відповідними європейськими стандартами (здебільшого з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.). Потребує зміни лише розширення кола суб'єктів конституційного права на об'єднання в частині громадських організацій (наразі воно належить тільки громадянам України) та скасування обмеження діяльності громадських організацій захистом прав виключно їхніх членів.

7. Поточні закони України про громадські організації запропоновано класифікувати в залежності від предмета правового регулювання на закони загального характеру (насамперед це Закон України «Про громадські об'єднання» 2012 р.) та закони спеціального характеру, які регламентують особливості утворення та діяльності громадських організацій різних видів. Виявлено 11 законів спеціального характеру, серед яких Закони «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про захист прав споживачів», «Про фізичну культуру і спорт» та ін. Для гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами про громадські організації обґрунтовано доцільність скорочення кількості законів спеціального характеру про громадські організації.

8. Дослідження Закону України «Про громадські об'єднання» (2012 р.) свідчить про те, що не всі його норми поки що є чинними. Це пов'язано з тим, що до 1 січня 2018 р. громадські організації мають привести свої статутні документи у відповідність до них, а до цього вони використовують свої корпоративні норми, створені з урахуванням положень Закону України «Про об'єднання громадян» (1992 р.). На підставі порівняння Законів «Про громадські об'єднання» та «Про об'єднання громадян» сформульовано висновок про більшу відповідність чинного закону європейським стандартам про громадські організації. Виявлено, що цьому в т. ч. сприяли

зауваження, висловлені в рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Корецький та ін. проти України» 2008 р.

9. Визначено такі основні напрями гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами, як: 1) гармонізація конституційного законодавства України про створення громадських організацій з Рекомендацією № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами; 2) гармонізація конституційного законодавства України про статус засновників та членів громадських організацій з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Рекомендацією № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами; 3) гармонізація конституційного законодавства України про діяльність громадських організацій з Рекомендацією № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами. За кожним з цих напрямів сформульовано пропозиції щодо внесення змін та доповнень до Закону України «Про громадські об'єднання» (2012 р.). Доведено відсутність необхідності в уніфікації термінології конституційного законодавства України про громадські організації з термінологією європейських стандартів. Це сприятиме збереженню національної ідентичності.

10. Гармонізація конституційного законодавства України про створення громадських організацій з Рекомендацією № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами є необхідною з питань: а) надання засновникам можливості резервування обраного ними найменування громадської організації (з огляду на тривалий процес утворення та легалізації); б) заміни трьох територіальних статусів громадських організацій (міжнародного, всеукраїнського та місцевого) на міжнародний та національний статуси; в) впровадження класифікації громадських організацій на підставі наявності особливостей конституційно-правової регламентації їх утворення та функціонування на безвидові (регулюються законами загального характеру про громадські організації) та видові (регулюються законами спеціального характеру про громадські організації). До останньої групи наразі належать громадські організації інвалідів, релігійні організації, громадські організації споживачів, громадські організації в науковій та науково-технічній діяльності, громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, творчі спілки, професійні спілки, молодіжні та дитячі громадські організації, благодійні організації; г) доцільності встановлення в конституційному законодавстві України про громадські організації не одного, а кількох способів утворення громадських організацій – окремо для тих громадських організацій, що є членськими, та тих, що не базуються на членстві.

11. Гармонізація конституційного законодавства України про статус засновників та членів громадських організацій з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Рекомендацією № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами є необхідною

з питань: а) конкретизації вимог до засновників у частині необхідності наявності повної цивільної дієздатності, а для засновників дитячих та молодіжних організацій – неповної чи повної цивільної дієздатності; б) встановлення з метою захисту громадських прав членів громадських організацій вичерпного переліку підстав, за наявності яких є можливим припинення членства в громадській організації за ініціативою її органів; в) закріплення можливості оскарження в судовому порядку рішення органів громадської організації про виключення члену громадської організації.

12. Гармонізація конституційного законодавства України про діяльність громадських організацій з Рекомендацією № CM/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами є необхідною з питань: а) надання громадським організаціям права нормотворчої ініціативи на місцевому рівні; б) уніфікації податкового законодавства України з конституційним законодавством України в частині звільнення від оподаткування здійснюваної громадськими організаціями підприємницької діяльності; в) здійснення конституційно-правової регламентації процедури скликання та проведення загальних зборів членів громадської організації; г) спрощення внутрішньої структури громадських організацій у частині зменшення кількості органів, утворення яких є обов'язковим відповідно до конституційного законодавства України. Для членських громадських організацій запропоновано встановити обов'язкову наявність лише загальних зборів членів та керівного органу, для інших громадських організацій – лише керівного органу (одноособового чи колегіального).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Волкова Д. Є. Взаємодія Уповноваженого з прав людини з Конституційним Судом України щодо захисту прав людини / Д. Є. Волкова // Юрид. вісник. – 2009. – № 1. – С. 22-27.

2. Волкова Д. Є. Уповноважений Верховної ради України з прав людини та національні судові інституції: питання функціональної взаємодії / Д.Є.Волкова // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О., 2011. – Вип. 61. – С. 107-117.

3. Волкова Д. Є. Міжнародні стандарти про внутрішню структуру громадських організацій / Д. Є. Волкова // Юрид. вісник. – 2012. – № 1. – С. 71-77.

4. Волкова Д. Є. Міжнародні стандарти створення громадських організацій / Д. Є. Волкова // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О., 2012. – Вип. 64. – С. 88-94.

5. Волкова Д. Є. Регламентація громадських організацій Законом «Про об'єднання громадян» та Законом «Про громадські організації» (порівняльний аналіз) / Д. Є. Волкова // Юрид. вісник. – 2012. – № 4. – С. 177-182.

6. Волкова Д. Є. Право на об'єднання в громадські організації в конституційних актах України ХХ століття / Д. Є. Волкова // Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту. Серія: Право. – 2013. – Вип. 21. – Ч. 1., т. 1. – С. 126-129.

7. Волкова Д. Є. Рішення Європейського Суду з прав людини про свободу асоціацій у справах за участю України / Д. Є. Волкова // Держава і право. – К., 2013. – № 60. – С. 106-111.

8. Волкова Д. Є. Громадські організації в СРСП: доктринальні дослідження Ц. А. Ямпольської / Д. Є. Волкова // Наук. вісник Міжнар. гуманітар. ун-ту. Серія: Юриспруденція. – 2013. – Вип. 6-2. – Т. 1. – С. 66-70.

9. Волкова Д. Є. Дослідження конституційно-правових проблем створення та функціонування громадських організацій за часів СРСП / Д. Є. Волкова // Юрид. вісник. – 2014. – № 3. – С. 337-343.

10. Волкова Д. Е. Термин «общественные организации» в конституционном законодательстве Украины / Д. Е. Волкова // «Legea si Viata»: междунар. науч.-практ. правовой журн. – 2014. – № 11. – С. 35-39.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

1. Волкова Д. Є. Недоторканність Президента України як складова його статусу / Д. Є. Волкова // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук. конф. проф.-викл. і аспірант. складу Нац. ун-ту «Одеська юридична академія». – О., 2011. – С. 300-302.

2. Волкова Д. Є. Перспективи вдосконалення організаційно-правової форми громадських організацій в Україні / Д. Є. Волкова // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу Нац. ун-ту «Одеська юридична академія». – О., 2012. – С. 284-286.

3. Волкова Д. Є. Конституційне законодавство України про створення громадських організацій і його відповідність європейським стандартам / Д. Є. Волкова // Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та аспірантів Прикарпат. нац. ун-ту. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 22-24.

4. Волкова Д. Є. Свобода асоціацій та створення громадських організацій: підходи до виокремлення міжнародних стандартів / Д. Є. Волкова // Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. – Суми, 2012. – С. 136-139.

5. Волкова Д. Є. Дослідження громадських організацій з використанням статистичного методу / Д. Є. Волкова // Питання удосконалення методології сучасної юриспруденції : матеріали Другої міжнар. наук. конф. присвяч. пам'яті проф. Нац. ун-ту «Одеська юридична академія» О. В. Сурилова. – Одеса, 2012. – С. 168-170.

6. Волкова Д. Є. Внутрішня структура громадських організацій: український досвід та європейські стандарти / Д. Є. Волкова

// Від громадянського суспільства – до правової держави : матеріали міжнар. інтернет-конф. молодих вчених та студ. Юрид. фак. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна (база даних eKhNUIR). – Х., 2012. – С. 83-87.

7. Волкова Д. Є. Новели законодавства про громадські організації: термінологічний аспект / Д. Є. Волкова // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. присвяч. 15-річчю Нац. ун-ту «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одес. шк. права. – О., 2012. – С. 352-354.

8. Волкова Д. Є. Сучасні тенденції конституційно-правової регламентації статусу громадських організацій / Д. Є. Волкова // Правова система України в умовах державних реформаційних процесів сьогодення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Ужгород. нац. ун-ту (Юридичний факультет). – Ужгород, 2012. – С. 52-53.

9. Волкова Д. Є. Право на об'єднання в громадські організації в конституційних актах України першої половини ХХ століття / Д. Є. Волкова // Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Херсон. держ. ун-ту (Юридичний факультет). – Херсон, 2013. – С. 19-21.

10. Волкова Д. Є. Право на об'єднання в громадські організації за Конституцією УРСР 1978 року / Д. Є. Волкова // Актуальні проблеми природних та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених : матеріали XV Всеукр. наук. конф. Черкас. нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2013. – С. 22-24.

11. Волкова Д. Є. Рішення Європейського Суду з прав людини про свободу об'єднань у справах проти України / Д. Є. Волкова // Матеріали міжнар. інтернет-конф. молодих вчених та студ. Юрид. фак. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна (база даних eKhNUIR). – Харків, 2013. – С. 88-91.

12. Волкова Д. Є. Свобода об'єднань у контексті Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Д. Є. Волкова // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. проф.-викл. складу та аспірантів Нац. ун-ту «Одеська юридична академія». – Одеса, 2013. – С. 293-295.

13. Волкова Д. Є. Громадські організації у дослідженнях Ц. А. Ямпольської: до 100-річчя з дня народження / Д. Є. Волкова // Актуальні питання правової теорії та юридичної практики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Ужгород. нац. ун-ту (Юридичний факультет). – Ужгород, 2013. – С. 45-47.

14. Волкова Д. Є. Щодо можливості використання радянських досліджень громадських організацій у конституційному праві України / Д. Є. Волкова // Тенденції та пріоритети реформування законодавства України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Херсон. держ. ун-ту (Юридичний факультет). – Херсон, 2013. – С. 26-31.

15. Волкова Д. Є. Дослідження взаємодії громадських об'єднань та органів публічної влади за радянські часи / Д. Є. Волкова // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Нац. ун-ту «Одеська юридична академія». – Одеса, 2014. – С. 162-164.

16. Волкова Д. Е. Новеллы конституционно-правовой регламентации реализации права на объединение в общественные организации в Украине / Д. Е. Волкова // Права человека: теория, история, практика : сб. науч. тр. посв. 65-летию Всеобщей Декларации прав человека. – Волгоград, 2014. – С. 120-127.

17. Волкова Д. Є. Громадські організації у працях радянських конституціоналістів / Д. Є. Волкова // Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир. нац. агроекон. ун-ту (кафедра правознавства). – Житомир, 2014. – С. 53-55.

АНОТАЦІЯ

Волкова Д. Є. Конституційне законодавство України про громадські організації: стан та перспективи гармонізації з європейськими стандартами. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2015.

Дисертація є комплексним дослідженням стану та перспектив гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами про громадські організації.

Надано визначення та характеристику громадських організацій, проаналізовано відповідність Конституції та законів України про громадські організації Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі 2007 р. № СМ/Rec(2007)14, Фундаментальним принципам статусу неурядових організацій в Європі 2002 р. та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

Запропоновано такі основні напрями гармонізації конституційного законодавства України про громадські організації з європейськими стандартами, як: гармонізація конституційного законодавства України про створення громадських організацій з Рекомендацією № СМ/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами; гармонізація конституційного законодавства України про статус засновників та членів громадських організацій з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Рекомендацією № СМ/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами; гармонізація конституційного законодавства України про діяльність громадських організацій з Рекомендацією № СМ/Rec(2007)14 та Фундаментальними принципами.

За кожним з цих напрямів сформульовано пропозиції щодо внесення змін та доповнень до Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р.

Ключові слова: громадські організації, громадські об'єднання, інститут громадянського суспільства, громадянське суспільство, право на об'єднання, свобода асоціацій, особисті права, права людини, європейські стандарти про громадські організації.

АННОТАЦІЯ

Волкова Д. Е. Конституционное законодательство Украины об общественных организациях: состояние и перспективы гармонизации с европейскими стандартами. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.02. – конституционное право; муниципальное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2015.

Диссертация является комплексным исследованием состояния и перспектив гармонизации конституционного законодательства Украины об общественных организациях с европейскими стандартами об общественных организациях.

Сформулированы определение и характеристика общественных организаций; проанализировано соответствие Конституции и законов Украины об общественных организациях Рекомендации Комитета Министров Совета Европы государствам-членам о правовом статусе неправительственных организаций в Европе 2007 г. № CM/Rec(2007)14, Фундаментальным принципам статуса неправительственных организаций в Европе 2002 г. и Конвенции о защите прав человека и основных свобод 1950 г.

Предложены следующие основные направления гармонизации конституционного законодательства Украины об общественных организациях с европейскими стандартами:

гармонизация конституционного законодательства Украины о создании общественных организаций с Рекомендацией № CM/Rec(2007)14 и Фундаментальными принципами (в т. ч. по вопросам замены трех территориальных статусов общественных организаций (международного, всеукраинского и местного) на международный и национальный статусы; целесообразности установления в конституционном законодательстве Украины об общественных организациях не одного, а нескольких способов создания общественных организаций);

гармонизация конституционного законодательства Украины о статусе учредителей и членов общественных организаций с Конвенцией о защите прав человека и основных свобод 1950 г., Рекомендацией № CM/Rec(2007)14

и Фундаментальными принципами (в т. ч. по вопросам конкретизации требований к учредителям в части необходимости наличия полной гражданской дееспособности, а для учредителей детских и молодежных организаций – неполной или полной гражданской дееспособности, установления с целью защиты гражданских прав членов общественных организаций исчерпывающего перечня оснований, при наличии которых возможно прекращение членства в общественной организации по инициативе ее органов);

гармонизация конституционного законодательства Украины о деятельности общественных организаций с Рекомендацией № CM/Rec(2007)14 и Фундаментальными принципами (в т. ч. по вопросам предоставления общественным организациям права нормотворческой инициативы на местном уровне; осуществления конституционно-правовой регламентации процедуры созыва и проведения общего собрания членов общественной организации; оптимизации внутренней структуры общественных организаций в части уменьшения количества органов, образование которых является обязательным в соответствии с конституционным законодательством Украины).

По каждому из этих направлений сформулированы предложения по внесению изменений и дополнений в Закон Украины «Об общественных объединениях» от 22 марта 2012 г.

Ключевые слова: общественные организации, общественные объединения, институт гражданского общества, гражданское общество, право на объединение, свобода ассоциаций, личные права, права человека, европейские стандарты общественных организаций.

SUMMARY

Volkova D. E. Constitutional Legislation on Civic Associations: Status and Harmonization with the European Standards' Perspectives. – Manuscript.

The thesis for a candidate of Law Degree in the Specialty 12.00.02 – Constitutional Law; Municipal Law. – National University “Odessa Academy of Law”, Odessa, 2015.

The thesis is dedicated to the complex research of status and harmonization of the constitutional acts of Ukraine on civic associations with the European standards of NGOs.

The author provides the civic associations' definition and characteristics. After that the parallels of the Constitution of Ukraine and Laws of Ukraine about civic associations to the European standards are shown. The author have researches such European standards as the Resolution of the Committee of Ministers of the Council of Europe states – members concerning the legal status of NGOs in Europe № CM/Rec (2007)14, the Fundamental Principles

Of the Status of NGOs in Europe (2002) and the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950).

The author proposes 3 main areas of the Ukrainian constitutional legislation on civic associations' harmonization with the European standards: 1) the civic associations' establishment; 2) the constitutional status of the founders and members of the civic associations; 3) the civic associations' functioning.

The proposals about the structure and content of some articles of the Law of Ukraine "On NGOs" (March 22, 2012) were introduced.

Key words: civic associations, non-governmental organizations, civil society institution, civil society, freedom of associations, civic rights, human rights, European standards on NGOs.